

O NOVÝCH FILOZOFICKÝCH ČASOPISOCH V RUSKU

Snahou ruského filozofického a vôbec tvorivého myslenia bolo vyhnúť sa nebezpečenstvu zostať len „prekladom z cudzej reči“, ak použijem slová Razumichina z Dostojevského románu *Zločin a trest*. Uplatnenie tejto snahy bolo a je komplikovaným procesom. Lenže dôležité je to, že táto snaha existuje. „Glasnosť“ v Rusku aspoň umožnila prejavovať sa rôznorodým duchovným aktivitám, medzi ktorými nechýbali ani iniciatívy filozofov povedať svoje vlastné SLOVO. V praxi tieto aktivity ožili predovšetkým v zrode nových časopisov, ktoré sa snažia byť nezávislé od štátu a straníckych tričiek, originálne a odlišné od etablovaných časopisov z týchto oblastí duchovného života. Jedným z prvých nezávislých filozofických časopisov v Rusku bol petrohradský časopis *Stupeni* (Schody), ktorý vychádza od roku 1991. Iniciátorom a jedným z organizátorov časopisu je jeho šéfredaktor V. Smirnov, neskôr od roku 1994 aj šéfredaktor časopisu *Sfinks* (Sfinga).

Dozvoľím si uviesť osobnú poznámku. Pána Smirnova poznám už dávno. Boli sme v jednom ročníku na Filozofickej fakulte vtedy ešte Leningradskej štátnej univerzity. Už v prvom ročníku to bol študent, čo mal veľmi dobrú filozofickú knižnicu, ktorú neustále budoval a ktorú mu pri kočovnom živote študentov polovica nášho ročníka pomáhala sťahovať z internátu do internátu a svorne a úprimne mu ju závidela. Po celý čas štúdia bol organizátorom a dušou všetkých podujatí Študentskej filozofickej spoločnosti. Keď nastal „odmák“, nezatúžil po politickej a podobnej kariére a, čo je pre neho veľmi príznačné, stal si na čelo pokusu vytvoriť prvý nezávislý filozofický časopis, čo sa napokon aj podarilo.

Je jasné, že nový filozofický časopis v tejto dobe má za úlohu pomáhať zrodu neobmedzovanej tvorivej aktivity intelektuálov (v tomto prípade predovšetkým petrohradských), zaplniť „biele“ miesta vo filozofickej erudovanosti a zoznámiť verejnosť s filozofickými textami, ktoré boli z rozličných dôvodov doteraz nedostupné. Na to, aby mal časopis vlastnú tvár, je potrebné aj čosi navyše. Uvedomili si to aj tvorcovia časopisu *Stupeni*, preto zároveň so snahou zmapovať dôležité problémy dneška a vyjadriť sa k nim zaviedli v časopise aj tri stále tematické rubriky: Západ – Rusko – Východ, v ktorých podávané materiály vedú akoby svojrázny dialóg troch kultúrnych tradícií. Takto koncipovaný časopis je vo svete filozofických periodík čímsi originálnym a svojráznym.

V týchto tematických rubrikách sú publikované dnes málo prístupné texty známych mysliteľov a štúdie o nich. Ak nahliadneme do tematickej rubriky Rusko, tu si zasluhuje pozornosť napríklad štúdia N. Berďajeva *Problém človeka* (č. 1, 1991), ktorá bola prvý raz publikovaná r. 1936 v časopise *Puf* a dnes je raritou. Táto štúdia je najlepším úvodom do Berďajevovej filozofie, ale predovšetkým k pochopeniu podstaty jeho snahy vytvoriť kresťanskú antropológiu.

Všetkým, ktorí sa zaoberajú filozofiou N. Losského, odporúčam č. 1, 1992 tohto časopisu, kde po prvý raz vychádza štúdia N. Losského *Svojráznosť ruskej filozofie*. Táto štúdia je úvodnou prednáškou kurzu ruskej filozofie, ktorý N. Losskij viedol na Masarykovej univerzite v Brne. Text prednášky odovzdal časopisu *Stupeni* syn Losského, Boris Losskij, ktorý je zároveň aj autorom štúdie *K „izgnaniu ľudí myslí“ v 1922 roku (K „vyhnaniu mysliacich“ v r. 1922)* v tom istom čísle časopisu. Má predovšetkým historickú hodnotu svedectva o tom, ako prebiehal násilný odsun 120 intelektuálov v r. 1922 z Ruska.

Pre pochopenie ruského filozofického myslenia na prelome 19. a 20. storočia je veľmi dôležitá štúdia francúzskej bádatelky Y. Scherrerovej *O jednej teológii revolúcie (Merežkovskij a ruský symbolizmus)* v č. 1, 1991.

Myslím, že fenomenologicky orientovaných filozofov zaujmú dve štúdie B. Jakovenka, autora známych *Dejín ruskej filozofie*, (ktoré vyšli v češtine v roku 1938 v Prahe): *Husserl a ruská filozofia* a *Kritické poznámky k fenomenológii* (č. 3, 1991). Pre orientáciu v dnešných intelektuálnych debatách v Rusku nebude na škodu prečítať si štúdiu jedného z ideológov „euroázijstva“, známeho ruského filozofa V. Iljina *Euroázijstvo* a štúdiu petrohradských intelektuálov I. Savkina a V. Kozlovského *Euroázijská budúcnosť Ruska* (č. 2, 1992). Myslím, že pozornosti neuniknú ani štúdie L. Šestova *Čo je pravda (O etike a ideológii)* (č. 3, 1991), L. Karsavina *Ruská filozofia dejín* (č. 3, 1992), etuda Merežkovského *Pavol* (č. 3, 1992).

V tematickej rubrike Západ si zasluhuje pozornosť predovšetkým preklad kapitoly *Heidegger z Filozofického životopisu K. Jaspersa*, ktorá nebola za Heideggerovho života uverejnená. Prvý raz bola zaradená do vydania Jaspersovej *Philosophische autobiographie* v roku 1977. Bez povšimnutia nezostanú ani ďalšie publikácie – protokol Cassirerovho a Heideggerovho seminára, ktorý viedli r. 1929 vo Švajčiarsku (č. 3, 1992), preklad Husserlovej *Idey fenomenológie* (prvé dve prednášky v č. 3, 1991, tretia prednáška v č. 2, 1992) a štúdie B. Markova *Husserlova transcendentálna fenomenológia (Interpretácia)* a *Základné pojmy a zásady fenomenológie (Komentár)* (č. 3, 1991). Treba pripomenúť, že v časopise sa uvádza, že v Petrohrade vznikla **Fenomenologická spoločnosť**, ktorej predsedá N. Ivanov, podpredsedom je B. Markov; ich kontaktná adresa je 199034 S. Peterburg, Mendelejevskaja linija 5, Filozofskij fakultet SPbGU, katedra Ontologie i teorii poznaniya.

Každého, kto sa zaujíma o otázky filozofickej argumentácie, osloví štúdia M. Meyera z Belgicka *Rétorika a intelektuálna kríza našej doby* (č. 1, 1992). Je chvályhodné, že časopis **Stupeni** uverejňuje aj práce ruských intelektuálov žijúcich na Západe. Pre pochopenie podstaty postmodernizmu má zmysel prečítať si dve štúdie T. Goričevovej, dnes žijúcej vo Francúzsku: *Doba post-nihilizmu* (č. 1, 1992) a *Boh ako Druhý* (č. 2, 1992). O špecifickom vzťahu ruskej filozofie a literatúry hovorí veľmi zaujímavá štúdia A. Piatigorského, ktorý dnes žije a prednáša v Anglicku, *Filozofia alebo literárna kritika* (č. 3, 1993). Tým, čo sa na Slovensku začínajú zaoberať témou smrti vo filozofii, by nemalo uniknúť č. 1, 1993 časopisu **Stupeni**, v ktorom sú preklady štúdií G. Batailleho a J.-M. Heimoneta na túto tému a taktiež štúdie V. Drobyševa *Strach a smrť v ruskom náboženskom svetonázore* a K. Isupova *Ruský spôsob myslenia o smrti*.

V tematickej rubrike Východ nájdeme klasické texty sufizmu (č. 2, 1992), texty o meditácii (č. 1, 1993) a iné. Chcem upozorniť na to, že časopis **Stupeni** začal ako prvý sprístupňovať odkaz známeho znalca buddhizmu V. Dandrona, ktorý roku 1974 zomrel v sovietskom väzení (č. 1, 1991). Za úvod k chápaniu buddhizmu možno pokladať štúdiu A. Ďuranova *Východiskové princípy buddhizmu* (č. 1, 1993).

Súčasnosť sa v časopise **Stupeni** odráža predovšetkým v snahe netradične sa zamyslieť nad otázkou Čo je filozofia?. Štúdie V. Volžského *Poznámky o súčasnom stave filozofie* (č. 1, 1991), O. Nogovicynova *Filozofia, mýtus a logické hry* (č. 3, 1991), V. Karpunina *Filozofovanie ako namyslenosť pomúteného rozumu...* (č. 1, 1992) sú zaujímavé predovšetkým prítomnosťou rôznorodých, až nezlučiteľných názorov na predmet a zmysel filozofie v dnešnom Rusku. Pokusná diskusia o marxizme *Lesk a bieda marxizmu* (okružlý stôl, č. 1, 1992) sa zjavne nevydarila, len poukazuje na potrebu polemiky na túto tému a na to, že takáto polemika nie je ľahká. Zároveň dokazuje, že „logika“ premeny včerajšieho plusu na dnešné mínus nič nevysvetľuje a opäť skôr zahmlieva triezve hodnotenia a analýzy. Oveľa zaujímavejšie a prekvapujúce sú pokusy o analýzu totalitarizmu, zvlášť v štúdiu S. Petrova *...Ženský faktor... a totálna veda* (č. 3, 1992) a v štúdiu A. Sekackého *Pokus o textologickú analýzu sovietskej filozofickej literatúry 50. rokov (Sfinks)*, č. 1, 1994).

Od roku 1994 existuje v Petrohrade ešte jeden filozofický časopis, ktorý svoju úlohu vidí vo filozofickej reflexii minulosti, prítomnosti a budúcnosti Ruska. V prvom čísle tohto časopisu okrem spomenutej štúdie zaujmú práce A. Kazina *Úvod do historiozofie Ruska* a T. Goričevovej *Dostojevskij. Ruská „fenomenológia ducha“*.

Na záver môžem len upozorniť, že všetky čísla časopisu **Stupeni a Sfinks** spomenuté v tomto prehľade sú na Slovensku dostupné. Obráťte sa na PhDr. O. Semaka, CSc., Klemensova 19, FÚ SAV, 813 64 Bratislava.

Oleg Semak

PhDr. Oleg Semak, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava
SR

ŠKOLA PRE ŽIDOVSKÉ ŠTÚDIA

Nadväzovanie kontaktov a spolupráca s kolegami v odbore sú „chlebom každodenným“ pre každého, kto sa upísal vede. Platí to najmä v podmienkach nedostatku študijnej literatúry, ktorý i mňa donútil hľadať východisko z neuspokojivej situácie. Našla som ho v nadväzovaní kontaktov s **Hochschule für Jüdische Studien** v Heidelbergu, ktorá nepozná problémy s literatúrou z ľubovolnej oblasti židovstva. Ani s literatúrou zo židovskej stredovekej filozofie, ktorá je v centre mojej profesionálnej pozornosti.

Po prvých písomných kontaktoch s rektorom školy, prof. Júliusom Carlebachom, prof. M. R. Hayounom, hosťujúcim profesorom školy a dr. D. Krochmalnikom, učiteľom školy, som sa začiatkom júla 1994 ocitla v Heidelbergu. Zaujímali ma predovšetkým tradície školy, jej študijné a vedecké zameranie.

Vysoká škola pre židovské štúdiá bola založená v roku 1979 ako výsledok jednaní a diskusií medzi Ministerstvom pre vedu a umenie na jednej strane, Centrálnou radou Židov v Nemecku a Ruprechtovou univerzitou v Heidelbergu na strane druhej s cieľom poskytnúť záujemcom možnosť štúdia a výskumu židovstva. Od roku 1981 je vysoká škola štátom akreditovaná, prepožičiava absolventom štyri a pol ročného štúdia hodnosť *Magister Artium*.

Základnými študijnými odbormi školy sú: biblia a židovský výklad biblie; talmud, kódexy a rabínska literatúra; hebrejský jazyk a literatúra; dejiny židovského národa; židovská filozofia a humanitné vedy.

K doplnňujúcim odborom patria: židovská bohoslužba a synagogálna hudba; židovské umenie a súčasné židovstvo. K tomu treba pripojiť jazykové kurzy hebrejčiny pre začiatočníkov a pokročilých.

Heidelberská Vysoká škola židovských štúdií je zároveň miestom štúdia a výskumu takých projektov ako: 1. Hebrejské rukopisy a fragmenty v Nemecku, 2. Židovské cintoríny v Nemecku, 3. Dejiny židovstva v Nemecku, 4. Germania Judaica (kronika židovských obcí v Nemecku od ich vzniku).

Od samého založenia školy jestvuje úzka spolupráca medzi ňou a Ruprechtovou univerzitou v Heidelbergu, prejavujúca sa i v dvojakej imatrikulácii študentov – každý študent židovských štúdií si zapisuje vybraný vedľajší odbor na heidelberskej univerzite. A naopak, študenti univerzity so záujmom o židovské štúdiá si ich môžu zapísať ako vedľajší odbor. Študenti so záujmom o rabínske vzdelanie môžu pokračovať v štúdiu na Jewish Theological Seminary v New Yorku a na Hebrew Union College v Cincinnati.